

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

FORENING & MUSEUM

Medlemsblad for Helsingør Museumsforening Nr. 3 December 1996

Glædelig jul og godt nytår

Den opmærksomme læser vil have bemærket at dette blad kun er nummer 3 i årets række, og at det endog udkommer få uger efter nr. 2. Det skyldes rent tekniske problemer i forbindelse med museets usædvanlig mange publiceringsopgaver i år, som har beslågt den eneste computer med de nødvendige grafiske programmer indlagt. Nu skulle problemerne være løst, og vi tør love, at der fra næste år atter vil udkomme 4 numre om året. Samtidig er dette nummer det første, der postomdeles uden kuvert, hvilket sparer foreningen for betydelige summer i porto. Læserne må derfor tilgive, at bladets bagside for fremtiden er påstemplet modtagerens navn og adresse.

Forsidebilledet:

I julen 1908 var fotografen fra Amatørfotograf-Magasinet i Stengade 15 på besøg hos familien Donatsky i Svingelport 3, hvor han forevigele den unge Karen Margrethe Donatsky foran det smukt pyntede juletræ.

På Flynderupgaard Museet ved Espergærde kan man indtil den 12. januar 1997 opleve hovedbygningens smukke stuer uden de sædvanlige monre og museumsgenstande. Fire af stuerne er nemlig blevet møbleret og julepyntet, som man har gjort det før i tiden. Tilbage fra midten af forrige århundrede og op til 1960'erne oplever vi, hvordan noget så traditionsbundet som julen har forandret sig i løbet af blot få generationer. Skikkene omkring juletræet sættes samtidig i perspektiv ved museets bondestue, hvor vi ser julen fejret uden juletræ, men med julebukken i centrum, forløber for vore halmbukke.

Kenno Pedersen
(ansvarshavende)

Lone Hvass
Lars Bjørn Madsen

Tryk: A-print, Espergærde

Forening & Museum
er et medlemsblad for
Helsingør Museumsforening
og udkommer med 4 numre om
året. Stof til bladet indsendes til
Helsingør Museumsforening/
Helsingør Bymuseum,
Hestemøllestræde 1,
3000 Helsingør.

INDHOLD

Lars Bjørn Madsen:
Julehandel i Helsingør 1963

Lone Hvass:
Drømmen om den hvide jul
og nisserne, der kælker

Udstillinger og
Arrangementer

JULEHANDL

I HELSINGØR 1963

Mandag den 23. december 1963 kunne Helsingør Dagblad gøre status over julehandelen i Helsingør. Nu, 33 år senere, bringer vi artiklen her i museumsbladet sammen med et udvalg af de annoncer, som Dagbladet bragte i julemåneden 1963. Dette år pålagde regeringen en tvangsopsparing, som så ud til at kunne ramme julehandelen, men det skete da heldigvis ikke ifølge avisen:

Vi har aldrig solgt så meget før, siger forretningsdrivende. - Vi er dødtrette når vi kommer hjem, siger ekspeditricerne. Gavebytteriet er ligeså anstren-

gende som den sidste uge før jul. Trods tvangsopsparingen, har vi aldrig solgt så meget før. Sådan sagde indehaverne af de tre forretninger i Helsingør, vi besøgte, da den værste juletravlhed var overstået.

-Vi har haft styrtende travlt den sidste uge før jul-, siger materialhandler Børge Hofmann, Chr. V. Mende, Helsingør. (Helsingør Materialhandel, „oplag for Mende“, lå i Stengade 58) - Fredag lørdag og søndag har været de dage, hvor vi har solgt mest. Vi sælger for det meste sæbe og hårvand. Salget af disse varer er steget betydeligt op mod jul. Det er meget almindeligt, at

Hideste fede i Stavangerflor keramik. Disse to koster kr. 26.75 og kr. 17.35

Keramikskåle med forskellige vaterbiler kr. 3.00

Lysesøger i moderne form og kolikke forer ..... kr. 4.85

Det lille, fiske rejser, der få i flere farver, har sælsomme priser ..... kr. 28.-

gå først til Importørens julemarked

Apotekerglas - til pynt og nytte. findes i flere størrelser og farver fra kr. 6.85

Englespil af messing og med 4 hvide lys kr. 6.85

IMPORTØREN
er et helt "stormagasin"
med masser af gaveideer

GÅ FØRST TIL IMPORTØREN • GÅ FØRST TIL IMPORTØREN • GÅ FØRST TIL IMPORTØREN • GÅ FØRST TIL IMPORTØREN • GÅ FØRST TIL IMPORTØREN

en mand forærer sin kone sæbe og manden får hårvand. Det er ikke de dagligdags sæber, men de mere luksusbetonede, der bliver solgt op mod jul. - Har De kunnet mærke reaktion efter fjernsynets udsendelse om det ringe kvantum sæbe, gennemsnitsdanskeren bruger? - Jeg har ikke mærket noget, men jeg har talt med flere kolleger, der har solgt betydeligt mere efter den udsendelse. Juletravlheden stilnede af lillejuleaften og i dag, juleaftensdag. Det er mest mænd, der har glemt at købe gaver til deres koner, der har handlet i dag for at råde bod på det. - Ekspeditricen fru Kirsten Carlsen er glad for, at juletravlheden er overstået. Det har været et slæb. Vi har solgt en halv gang så meget den sidste uge, som vi gør til hverdag. Når man kommer hjem, kan man rigtigt mærke juletravlheden i benene. Jeg bruger træsko, så det er ikke så slemt, men med almindelige sko ville juletravlheden sikkert have slidt nogle centimeter af mine ben. - Hos Chr. V. Mendes Helsingør-udsalg går personalet i kostumer fra århundredskiftet. Er det generende at gå i det gamle tøj? - Nej, det er tværtimod meget hyggeligt. Jeg tror også, at kunderne hygger sig i forretningen. Folk har forbavsende god tid; de bærer over med at måtte stå og vente.

Når mænd køber dameundertøj

-Vi har heller ikke mærket noget til tvangsopsparingen-, siger frk. Berthelsen, der har en forretning med dameundertøj på Stengade 35. -Julesalget

JULEGAVER
fra **H+bo**

Et vældigt udvalg af nyheder i kvalitetsmøbler. Hele møblementet — sofaborde — indskudsborde — syborde — teenagemøbler samt et pænt udvalg i ægte tæpper. Det er virkelig fine ting, indkøbt til meget fordelagtige priser. Vort store udvalg giver Dem mulighed for at finde den helt rigtige JULEGAVE — og til fornuftig pris. Et lille udpluk finder De i forretningen i Stjernegade — men det store udvalg har vi i udstillingen paa Fabriksvej, og der er nu lys paa denne udstilling hver dag til kl. 22.

STEDET MAN HANDLER MØBLER

går ligeså godt som tidligere. Vi har solgt mange flere ting i år, men de fleste af varerne er billigere, så den samlede omsætning bliver sikkert det samme. - Hvornår var den travleste tid? - Absolut i november. Forarbejdet til julesalget har været det mest anstrengende i vor branche. Indkøbene og påfyldning af hylder f.eks. Det er jo en fornøjelse at sælge i den sidste travle uge før jul. - Er det kun kvinder, der køber i butikken? - Vi har mange mænd som kunder. De køber julega-

frk. Berthelsen: — Mange mænd forærer deres koner lækkert undertøj. Vi kender konernes ønsker og rådgiver. Ekspeditrice, frk. Elin Hansen: — En del mænd bliver generte, naar de køber dameundertøj.

vertil deres koner. Det er for det meste lækkert undertøj, natkjoler eller house-coats. Det er gennemgående dyre ting, de køber. -Får konerne altid det, de ønsker sig? Rådgiver de mændene? - For det meste kommer fruene først ind i forretningen og fortæller, hvad de ønsker sig. Derefter kommer mændene, og vi rådgiver så og roser de ting, som vi ved, deres fruer vil sætte pris på. Mændene er virkelig glade, når de ser deres koners lykke over de gaver, mændene selv fandt frem. - Det er dejligt, vi er over det værste, siger ekspeditrice, frk. Elin Hansen, men nu kommer alt bytteriet efter nytår, og det er lige så

anstrengende som salget lige før jul.- Hvordan er mænd at handle med, når det gælder dameundertøj? -De er gode kunder. De ved i reglen lige hvad de skal have.- Har De mange generte mandlige kunder? -Der er en del, der bliver generte, når de står med et par

LEGETØJ

— saa er det

BASAREN

STJERNEGADE 4
TELEFON 211469

— gaa paa julehandel i Magasin HHHH

trusser eller en BH i hånden. Det ser vi så ofte, at vi ikke tager os af det. Det er både unge og gamle mænd, der kan blive røde i hovedet, men det er mest de ældre. De fleste tager det ganske naturligt, at skulle købe dameundertøj. - Er De glad for, at det store pres er forbi? -Ja, vi kan jo ikke gå i træsko her. Jeg har højhælede sko på og må skifte flere gange om dagen. Når man kommer hjem efter en 12 timers arbejdsdag, kan man rigtig mærke, hvor ondt det gør i benene-.

K. E.

skjortebluser ... 39,-
 i vaskeuld 49,-
 i nylon 44,-

— er ønsket

NEDERDELE

— saa har vi det store udvalg ...

Bjergegade 6 · Telf. 21 00 11

Sven Hazel-sukces
 Boghandler Stibolt, Stengade 29, har også haft travlt før julen. Der er solgt dobbelt så meget hver dag, som der sælges til hverdag, og julesalget har været større end nogensinde. -Det er mest de dyrere bøger, der sælges. Julehæfterne går ikke så godt, som de har gjort tidligere. De bruges efterhånden kun som mandelgaver. Vi sælger mange billigbøger, men op mod jul er det bøger til 20-30 kr., der går bedst. -Hvilke bøger køber folk? -I mange tilfælde er det faglitteratur eller rejsebeskrivelser. Vi sælger næsten ingen Morten Korchbøger, jeg tror kun, at vi har solgt to den sidste uge. Mo-

Et juleønske
 som står på
 mangen en
ønskeseddel

PHILIPS
PORTALET GLORY FM

**En dejlig
 radiø -
 ta' den med
 overalt!**

automatisk finindstilling på FM
 Kr. **595.-** pr. md. kr. **18.-**
 — og De får stor pris for Deres brugte modtager

RING og vi er hos Dem om 19 MINUTTER

Venlig hilsen

**Stengade 7
 TELF. 21 45 00**

gens Brandts kokebog er f.eks. ved at blive en bestseller. De religiøst prægede julehæfter går stadig godt. Der er ingen tilbagegang i salget af disse hæfter. De mest solgte skønlitterære bøger er Leif Panduro og Lyngby-Jepsens bøger og kunstbøger. Vi sælger flere Sven Hazel-bøger end nogen-sinde. Den megen omtale af hans forhold til Tyskland under besættelsen har givet ham en sådan reklame, at folk flokkes om hans bøger. - Er De træt i benene? - Det er ikke så slemt-, siger ekspeditrice, frk. Margit Nielsen. - Det værste er hjernearbejdet. Vi skal hitte rundt i alle titler på bøger osv.. Fredag, lørdag og søndag havde vi så travlt som aldrig før. Folk hængte på ryggen af hinanden, og det var meget anstrengende. Vi har i den sidste uge før jul haft i hvert fald dobbelt så travlt som til hverdag. Den værste tid bliver sikkert omkring nytår, når alle ombytningerne kommer. Så får vi i hvert fald lige så meget at lave, som vi har haft den sidste uge før jul.

I 1963 kunne Brugsen i Helsingør tilbyde en 2 kg stor juleand for kr. 20,95 og en julestjerne for 2,75. Irma tilbød 300 gram julesylte for 2,48 og 1/2 kg skinke for 4,45. Købmand Nicolai Larsen tilbød en helflaske Diez Ultra Port for 17,85. En flaske Macon rødvin årgang 1959 kunne fås for 9,95 hos købmand Ove Brammer.

Lyske med blypafstredt lærre katedråløs kr. 46.00

gå først til Importørens julemarked

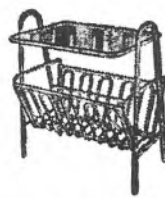
Moderne vægpendel på teaktræsgalge med acryl-skærm og kobbertop kr. 29.50

Amagerhylde af teaktræ kr. 20.35

Bestråkket i teaktræ, m. 3 skuffer kr. 137.00

Bambusbærd med røglaspåls og ætshylde kr. 41.00

GÅ FØRST TIL IMPORTØREN • GÅ FØRST TIL IMPORTØREN

Drømmen om den hvide jul og nisserne, der kælker

af Lone Hvass

I den lille hyggelige bog *ved juletime* som museumschef Kenno Pedersen og Poul Korse skrev for nogle år siden, og som stadig kan købes på museet, handler et af afsnittene om den hvide jul, den årlige tilbagevendende ønsketænkning. Som forfatterne ganske rigtig fortæller, så indtræder en hvid jul forholdsvis sjældent.

I 1906 var det hele 14 år siden, at det havde sneet i julen. Det fik skribenten ved *Illustreret Tidende* den 23. december til at skrive: „Der var engang i de

gode, gamle dage noget, som hed sne. Den virkede ganske flatterende over gader og stræder. De gode, gamle dage er ikke mere. Ordene om den hvide jul kan gå over i *Krøniken* som en problematisk, forhistorisk sandhed. Det er snart således, at kun gamle folk kan berette om kaner og sne og rigtig jul med klingende frostluft. Den yngste generation kender i hvert fald kun gennem illustrationer, hvorledes julen engang kunne være.“

Siden 1891 har det kun været hvid jul

følgende år: 1892, 1919, 1923, 1927, 1938, 1940, 1956, 1963, 1969, 1976 og 1981. Derudover havde det i 1915 været lokalt hvid jul i Jylland, men ikke på øerne.

Selv ikke de hårde vintre under 2. verdenskrig, som havde prentet sig ind folks bevidsthed, fik en hvid jul. Dog lige bortset fra 1940, hvor det var let frost juleaften med sne enkelte steder, var der ikke nogen af de følgende år, der bemærkede sig med en hvid jul. I 1941 sneede det 1. og 2. juledag, men det regnede juleaftensdag. De næste år bød på mildt vejr i julen med regn og lidt frost, men ingen tegn på sne.

Hvorfra stammer da drømmen om den hvide jul, og hvorfor gentager vi år for år forestillingen om den hvide jul. End ikke det mest regnfulde håbløse novembervejr, rokker ved vor forestilling om, at det nok skal blive sne 14 dage efter, og vi regner da egentlig også med, at det ganske land dækkes af den dejligste sne i hele december? Eller ihvertfald skal den nok komme i selve julen.

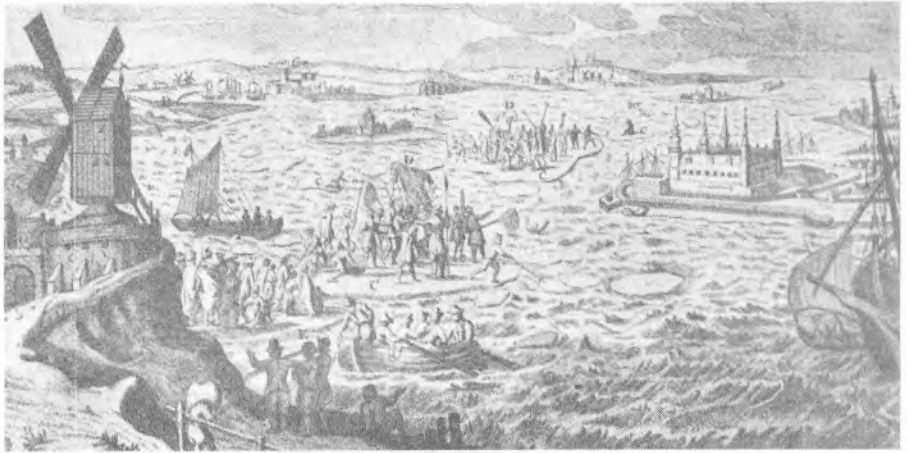
Siden midten af forrige århundrede - faktisk fra 1843, da det første julekort blev trykt i England, hvor de første billeder dukkede frem af julemænd og rendyr i sne - har en strøm af importerede julekort, bøger og julehæfter fra både England, Tyskland og USA, cementeret vores opfattelse af den hvide jul. Der findes ikke mange julekort med Helsingør-motiver, men dem, museet og arkivet har bevaret, er alle med snemotiver, Marienlyst er nærmest dækket af sne, og Akseltorv

ser nypudret ud, og de mørke silhuetter af fiskekonerne til venstre i billedet, viser at de har taget kanerne til hjælp foruden de traditionelle fiskebører. Kronborg er nærmest borte i isskruninger, og også Karmelitterhuset (Bymuseet) er dækket af et pænt lag sne. Nisserne med flag og kælk med forspændt gås (postkort fra 1910, side 8), nægter formodentlig ligesom alle andre nisser at bære paraply og regntøj - sådan er nisser, og stod det til dem, ville de såmænd kælke til Sct. Hans.

Vil vi forsøge at gå om bag „drømmen om den hvide jul“, er vi nødt til at hente hjælp hos klimatologerne. De sidste 100 års meteorologiske målinger over julevejret, viser nemlig, at det faktisk er ret sjældent at det har været en rigtig landsdækkende hvid jul.

En af forklaringerne kan være rent klimatisk. Fra 1450-1850 havde vi „den lille istid“ i Nord- og Vesteuropa. Gennemsnitstemperaturen lå dengang 1-3 grader under det normale i dag. Årsagen var vulkanudbrud og ringe solpletaktivitet, og af den grund havde man i hele denne periode langt oftere hvid jul i Tyskland, England og

Danmark end nu om dage. Går vi endnu længere tilbage, kan vi hente viden i Tycho Brahes observationer, mens man om den senere tid kan hente oplysninger i aviser, dagbøger, skibsjournaler m.m. De fortæller om meget hårde vintre - men også om plukning af bellis og roser juleaften.

I året 1148 begyndte en streng vinter allerede i december. 1397 var ligeledes en meget streng vinter, hvor man fra den 13. december kunne køre fra Danmark til Lybæk med vogne. I 1407 var det tillige en tidlig vinter. Allerede fra Mortensdag frøs Donau i hele sin længde. I 1568 beklager Frederik den Anden sig over, at han ikke kan komme over Store Bælt i julen. I 1607 Kørte Christian den Fjerde den 3. januar over isen fra København til Malmø, og i 1664 blev Limfjorden tillagt Juleaften, og i 1694 begyndte vinteren allerede i oktober. I 1696 drev 52 matroser på isen den 5. januar fra København til Skanør, og i samme

Kobberstik, der viser situationen den 6-16 januar 1697, hvor 100 hollandske matroser var gået ud på isen for at fiske. Isen brød op og de drev til søs, men blev lykkeligvis reddet på nær en enkelt. Efter Laurits Pedersen: Helsingør i Sundtoldstiden, bd. 1.

måned året efter var 100 hollandske matroser gået ud på Sundet for at fiske, men da isen brød op, drev de til søs. Og i 1769 var det streng december med megen sne. Det berettes da: Limfjorden frøs til den 26. december. Aalborg: Vejene upassable for sneen. 4. januar 1770 stod opsadlede heste døde i sneen og flere mennesker var ligeledes omkommet. Får var inde-sneet i tre uger. Fra Hjørring hed det at sneen ligger over husene 2. juledag. Uvejr med frost og snestorm, så man næppe kan mindes lige dertil. 1788: December måned var den koldeste måned i 39 år, middeltemperaturen lå på minus 7,7 grader. 1813 kører slæder over isen til Sverige.

Efter 1850 blev minderne om Den hvide jul først rigtig slået fast, netop da klimaet var lidt mildere, men minderne om den hvide jul var i klar erindring. H.C.Andersen-illustratoren Vilhelm Petersen illustrerede i 1840'erne nogle af de eventyr, der foregår i julemåneden med snedækkede motiver, f.eks. Den lille pige med svovlstikkerne, og Grantræet. Og i 1866 udkom Johan Krohns: Peters Jul. Illustrationer og tekst slår for endeligt den hvide jul fast. End ikke vinteren 1895, der blev en isvinter, hvor sundet frøs til og hvor temperaturen i februar nåede helt ned på 27 graders frost, var en hvid jul.

De fotografier, som Byarkivet har af den juleudsmykkede by - og det vil hovedsagligt sige Stengade - viser gadebilleder helt uden sne.

Der bringes et referat fra Helsingør Avis fra julen 1919, der var en rigtig hvid jul. „Det blev et rigtigt julevejr med snevejr, frost og solskin. Mange, mange år skal man tilbage i erindringen for at finde et modstykke til

julen 1919, så smuk og herlig som den blev, hvad vejret angik. Da folk strømmede fra de tæt fyldte kirker juleaften, var gaderne som forvandlede. Sølet var afløst af et tæt snelag, og fnuggene dalede ned over huse, gader og mennesker og bragte julestemning som den, man læser om i eventyr og romaner, der skildrer de gode gamle tider med hvid jul og kanebjælder.“ Såvidt julen 1919.

Når klimatologer spår om fremtidens julevejr, er de ikke særlig optimistiske. Vejret er bestemt af højtryk og lavtryk, men den øgede drivhuseffekt der får temperaturen til at stige, er årsagen til varmere vintre. Vinteren 1995 var faktisk hvid, og de følgende måneder gav rigtig meget frost.

Spørgsmålet er om vi kan vente det samme i år. Skulle vi være helt sikre på en hvid jul, ville det formodentlig være det sikreste at flytte julen en måned, men det er der nok ikke mange der vil - så hellere nøjes med den hvide jul på postkortene sammen med nisserne og alle deres vinterformøjelser.

Udsendes i uge 51

Museumsbutikken Julen 1996

I anledning af den tilstundende jul har Helsingør Kommunes Museer igen i år lidt ekstra godt i museumsbutikken.

Af specielle julevarer kan nævnes:

Gyldne musikinstrumenter til juletræet.

Rustikke lysholdere med nissemand eller snemand.

Klippeark med kurve, kræmmerhuse, sprællemænd mm.

Hellig-tre-kongers-lys.

Juleglansbillede med engle og julemænd.

Papirstynde glasklokker og fine porcelænsduer til juletræet.

Museumschefens egen gløgg-blanding med opskrift.

Til-og-fra-kort, gamle julekort og meget andet

Der findes også mange gode ideer til lidt specielle julegaver:

Dejlige museumsbolcher

Kræmmerhus-horn

Håndlavede horn- og trævarer

Gammeldags bærepinde med snor

Prop-pistoler

Nipsenåle

Påklædningsdukker

Englesæbe

Bliklegetøj a la Nürnberg

Piv-i-røv-dyr og meget andet stads.

Og så har museumsbutikken altid et stort udvalg af lokalhistoriske bøger, heriblandt:

De nyudkomne guider om Helsingør, hvor De kan opleve Erik af

Pommerns Helsingør, Christian den

Fjerdes Helsingør, gå på jagt i det

finurlige Helsingør eller vandre i den

romantiske have ved Marienlyst, for

blot at nævne nogle af temaerne for

disse populære bøger til kun 30,- kr.

pr. stk.

Bogen om Skibsklarerergården i

Strandgade 91. Oplev sundtoldsti-

dens Helsingør for kun 30,- kr.

Julebogen, skrevet af Kenno

Pedersen og Poul Korse, kun 98,- kr.

FUSK - på arbejdspladsen og i

hjemmet 30,- kr.

Helsingør - som fotografen så det

- 10 forskellige, kun 20,- kr. pr.stk.

Marienlyst Slot - hovedværket om

denne berømte bygning, kun 175,- kr

- og mange, mange andre bøger om

Helsingør og resten af kommunen.

Og så pakker vi ind som i gamle dage !!!